

KNYGNEŠYS

Vaidinimėlis, parašytas Prano Zarankos Detroito moksleiviams ateitininkams
ir jų vaidintas Kristoforo (Ohio) vasaros stovykloje 1954 metais

VEIKIA:

Algis - 12 - 14 m. berniukas

Senelė

Knygnešys

Kompiuterin perrašytas 2003 m. birželio mėnesį

KNYGNEŠYS

Pr. Zarankos vaidinimėlis ateitininkams moksleiviams

(Berniuko miegamasis. Lova. Prie stalo radijo aparatas, skamba klaiki muzika. Algis skaito "komikus". Kažkas beldžia į duris.)

ALGIS: *(slepia po pagalviu "komikus", nusuka radiją)* Je, je, je . . .

SENELE: Ar dar nemiegi, Algiuk?

ALGIS: O, jau rengiuos . . . Ko senelei reikia. Come in!

SENELE: *(jeina su dideliu pundu knygu)* Matai, ką tik grįžau iš Adamsų; jų vaikus dabojau. Ale, jau išdykumas jų tai nesvietiškas . . . Ir lietuviškai jau nebekalba. O tėvai dar lietuviškas knygas skaitė. Visokių ten pas juos yra . . .

Paprašiau, kad paskolintų tau ką pasiskaityti.

ALGIS: Be reikalo, senele, turbūt kokios senos. . .

SENELE: Vaikeli, gera knyga ir sena skaityti miela. Man jau akys nebešviesios, o tu ir prie mėnulio įskaitytum.

ALGIS: Neški, senele, tas knygas atgal, man dabar angliškai mokytis reikia, nėra laiko . . .

SENELE: Surask laiko, surask, anūkėli. . . O kaip mes vaikais būdami lietuvišką knygą mylėjom. Nuo žandarų slėpdamies mokėmės skaityti.

ALGIS: Žinau, žinau, jau šimtą kartų tai pasakojai . . .

SENELE: Šventas lietuviškas žodis, knygnešių krauju nuplautas. . .

ALGIS: Žinau ir tai, senele, bet tai buvo caro laikais Lietuvoje. Dabar čia Amerikoje visai kiti dalykai.

SENELE: Kaip tai kiti?

ALGIS: Čia yra laisvė, čia niekas dėl knygos neperseioja.

SENELE: Laisvė, laisvė, na, tai ir skaityk laisvai savą lietuvišką knygą, ne tuos kvailus "komikus"

ALGIS: Nei senelė išmanai, nei žinai apie comics, tai geriau ir nekalbėk.

SENELE: Jūs jauni visada daugiau išmanot . . . kol protan ateinat. . .

ALGIS: Aišku, kad išmanom . . .

SENELE: Gerai jau, gerai, tas knygas vistiek aš tau palieku. Nesutepk, reiks atgal gražinti. *(išeina)*

ALGIS: Ė, vis su pamokslais . . . *(griebia "komikus" ir skaito, po kurio laiko eina prie lietuviškų knygų, pakilnoja)* Gal kokių paveikslų yra? *(varto)* Knygnešys . . .

Kokie ūsočiai . . . Jurgis Bielinis, Adomas Ladukas. . . vyskupas Valančius .

Kankinys Vincas Čižauskas . . . Na, koks jis kankinys? *psl. 213* -

"Į Čižauską ėmė šaudyti, nes matė, kad pagauti lengvai negalės. Kulkos iš visų pusių smigo į vargšą, o jis, sužeistas, tik bėgo ir bėgo ,

slėpės, kiek galėjo. Pagaliau šaudymai aptilo; sargai netekę vilties Vincuką pagauti, turbūt grįžo į "Kardoną" - sargybos būstinę. O Vincas vis bėgo ir bėgo, gelbėdamas ne tiek save, kiek lietuviškas knygas ir laikraščius, nepatektų į nevidonų rankas. Pagaliau, matyt, jam daug kraujo nutekėjo, neteko jėgų, parpuolė kniūpsčias į bulvienas ir apalpo. Didelis sunkus ryšulys au knygomis, kurį buvo prisirišęs prie nugaros, užkrito ant nelaimingojo Čižausko galvos! Ryšulys prislėgė jo galvą prie purios smiltinės dirvos ir užtroškino jį. Nelaimingojo kankinio lavoną po kelių dienų rado vietos žemaičiai . . .
*(Toliau skaito tyliai, kol užmiega ant knygos. Šviesai prigesus tyli muzika, pasigirsta daina "Op, op, Nemunėli, ar tu mane šauki" . . .
Kambarin ateina knygnešio dvasia)*

ALGIS: *(per miegus)* Kas tu esi?

KNYGNEŠYS: Aš knygnešio dvasia.

ALGIS: Knygnešio dvasia?

KNYGNEŠYS: Taip, aš knygnešio dvasia. Mano kaulai guli tolimoje Sibiro šiaurėje, ir mano kapo niekas neaplanko ir neatmena, tačiau mano dvasia nepažįsta nei kapo, nei mirties. Ji seka kiekvieną lietuvių nors ir tolimiausiam pasaulio krašte.

ALGIS: Kodėl aš tavęs ligi šiol nemačiau?

KNYGNEŠYS: Tu mane matei, tik nepažinai. Aš kalbėjau tavo tėvų, senelės, tavo mokytojų lūpomis, tik tu nenorėjai klausyti. Tu mieliau klausei svetimos šalies pirklių reklamos ir tavo akys negalėjo atsitraukti nuo plėšikų, galvažudžių iškraipytų veidų pigiose "komikų" knygelėse.

ALGIS: Tu nieko naujo nepasakai . . .

KNYGNEŠYS: Aš nieko naujo ir nenoriu pasakyti, aš kalbu tik tuos šventus žodžius, kuriuos anais laikais "Aušroje" skaičiau:

“Mylėk, lietuvi, tą brangią žemę,
Kame nuo amžių tėvai gyveno,
Čia tavo kūnas sau maistą semia,
Čia tavo dvasiai tiek sveiko peno.
Mylėk jos kalbą, senovės būdą,

ALGIS: Aš dar kalbu lietuviškai . . .

KNYGNEŠYS: Tu dar kalbi, bet jau pradedi maišyti svetimus žodžius lietuvių kalbon. Su lietuviais draugais jau mieliau angliškai šneki. Tu nenori skaityti lietuviškai, tavo lietuvių kalbos žodynas ne auga, o mažėja.

ALGIS: Amerikoj man gi reikia angliškai mokytis.

KNYGNEŠYS: Taip, tu turi, tu privalai angliškai mokytis. Ir mokykis gerai! Tačiau neužmiršk ir savo kalbos. Ar tu žinai, kad mes anais laikais kalbėjome dviem, trim net keturiom kalbomis, tačiau savo gimtąją mylėjom labiausiai.

ALGIS: Bet, kad sunku kelias kalbas mokytis, laiko maža. . .

KNYGNEŠYS: Didvyriui niekas nesunku. O laiko užtektų, jei tu jį protingai sunaudotum. O žiūrėk, kiek laiko tau atima televizija, ir tie kvaili “komikai”.

ALGIS: Jie įdomūs . . .

KNYGNEŠYS: Jie nuodingi. Tu gal skaitei, kad patys amerikiečiai skelbia, jog tos knygelės, televizijų ir kinų netikusios programos tūkstančius jaunuolių nuvedė į kalėjimus, sugriovė gražiausias jų dienas. Jie tapo plėšikais, žmogžudžiais, ištvirkėliais. Ar ir tu, Lietuvos sūnau, nori tokiu tapti?

ALGIS: Ne, bet lietuviškų knygų labai nedaug.

KNYGNEŠYS: Ar tu jas visas perskaitei? Ne. O ar tu žinai, kodėl jų mažai išleidžia?

ALGIS: Ne.

KNYGNEŠYS: Todėl, kad lietuviai jų neperka.

ALGIS: Kad jos labai brangios.

KNYGNEŠYS: Jei lietuviai daugiau jas pirktų, galėtų didesniais tiražais išleisti, būtų pigesnės.

ALGIS: Na, kaip aš galiu knygas pirkti, jei aš pinigų neuždirbu?

KNYGNEŠYS: Bet tu gauni iš tėvelių. Ir tau jų užtenka “komikams” ir ledams ir kinui. Jei mokėtum pataupyti, jei tu tėvelių pinigų knygai prašytum.

ALGIS: Patys tėvai nedaug knygų perka.

KNYGNEŠYS: Aš žinau, todėl ir atėjau pas tave. Aš noriu, kad tu būtum knygnešys.

ALGIS: Aš knygnešys? Bet dabar knygas galima laisvai gabenti, jokių žandarų joms nebėra.

KNYGNEŠYS: Žandarų daug. Ir jie aršūs, kaip ir anie raudonsiūliai. Jų general gubernatorius yra turtas, jų rotmistrai – pinigai. Ir namai, ir automobiliai, baldai, ir kinas, ledų porcijos visi yra žandarai. Tu žinai, kiek kartų ir tu, ir tavo tėveliai, o ir daugelis lietuvių pakliuvot į jų nagus, ir lietuviška knyga buvo atimta.

ALGIS: Bet, kad tie visi “žandarai” yra reikalingi.

KNYGNEŠYS: Reikalingi, taip, bet jie neturi tapti vieninteliu gyvenimo tikslu. Ir mes – knygnešiai kai kurie turėjome turto, turėjome namus, tačiau savo jėgas, savo darbą, net savo laisvę ir gyvybę aukojome ne dėl turto, ne dėl namų, bet dėl gimtojo žodžio.

ALGIS: Jūs buvot didvyriai. . .

KNYGNEŠYS: Būk didvyriu ir tu! Ir aš tau sakau, tu gali būti nei kiek nemažesniu didvyriu už mus. Būk naujų laikų knygnešiu.

ALGIS: Ks man duos jėgų?

KNYGNEŠYS: Dievas, kurs leido tau gimti knygnešių tautoje ir knygnešių kraujas išlietas už lietuvišką žodį.

ALGIS: Aš nežinau . . . man baisu . . .

KNYGNEŠYS: Ar tai vyro kalba? Ar tam mes diegėm liuvio širdyje meilę
liuviškam žodžiui, kad anūkai bailiais zuikiais drebėtų?

ALGIS: Tai ką man daryti?

KNYGNEŠYS: Niekada nepamiršk, kad mūsų šventą darbą turi tęsti tu. Nauji
laikai, naujos kliūtys liuviškai knygai, nauji knygnešiai. Ar žadi?

ALGIS: Taip, žadu!

KNYGNEŠYS: *(pakelia ranką priesaikai, Algis taip pat)* Vardan protėvių
žemės ir savo tautos.

ALGIS: Vardan protėvių žemės ir savo tautos.

KNYGNEŠYS: Kovoje nesvyruot niekados.

ALGIS: Kovoje nesvyruot niekados.

KNYGNEŠYS: Dieve, padėk.

ALGIS: Dieve, padėk.

KNYGNEŠYS: *(Bučiuoja Algio kaktą, išeina)*

ALGIS: *(pabunda, apsidairo, ima liuvišką knygą, spaudžia prie krūtinės,
bučiuoja)*

AŠ - KNYGNEŠYS !!!

U Ž D A N G A